

Un resum: El sexenni democràtic

Resum

El període conegut com el Sexenni Democràtic (1868-1874) representa un dels assajos polítics més intensos i convulsos de la història contemporània d'Espanya. Iniciat amb la Revolució de "La Gloriosa" al setembre de 1868, que va destronar Isabel II, el Sexenni va ser un intent ambiciós d'establir un sistema polític liberal-democràtic. Aquest esforç es va veure impulsat per una confluència de crisis —econòmica, política i social— que havien descreditat completament el règim isabelí.

El període es va caracteritzar per una successió ràpida de formes de govern: un govern provisional, una monarquia democràtica sota el rei Amadeu I de Savoia, i finalment, la Primera República Espanyola. Cadascuna d'aquestes etapes va intentar consolidar un nou ordre basat en principis com el sufragi universal masculí, consagrat a la Constitució de 1869.

No obstant això, el Sexenni va estar marcat per una inestabilitat crònica i una fragmentació política extrema. La coalició revolucionària original es va desintegrar ràpidament, donant pas a una constant lluita entre moderats, progressistes, demòcrates i republicans (dividits entre federals i unitaris). A aquesta inestabilitat interna s'hi van sumar tres conflictes armats simultanis que van sagnar el país: la Tercera Guerra Carlina, la Guerra dels Deu Anys a Cuba i la insurrecció cantonalista. Aquests conflictes, juntament amb la persistent crisi econòmica i l'oposició de poderosos grups d'interès (l'Església, les elits econòmiques), van fer inviable la consolidació de qualsevol projecte democràtic.

La incapacitat de la Primera República per gestionar les crisis va conduir al cop d'estat del general Pavía el gener de 1874. Després d'un breu govern autoritari del general Serrano, el pronunciament del general Martínez Campos al desembre de 1874 va proclamar rei Alfons XII, posant fi al Sexenni i inaugurant el període de la Restauració borbònica.

1. La Revolució de 1868 "La Gloriosa" i el Govern Provisional

Causes de la Revolució

La caiguda de la monarquia d'Isabel II va ser el resultat d'una acumulació de factors crítics:

- **Crisi econòmica i malestar social:** A mitjans de la dècada de 1860, Espanya va patir la primera gran crisi del sistema capitalista, que va afectar els sectors financer i industrial. Aquesta crisi es va agreujar per una **crisi de subsistències** a partir de 1866, causada per males collites que van provocar una escassetat de blat i un augment del seu preu en un 65% en dos anys. Aquesta situació va estendre el malestar entre les classes populars.
- **Crisi política:** El sistema parlamentari isabelí, falsejat i controlat per moderats i unionistes, impedia l'alternança pacífica en el poder. L'única via de canvi era el pronunciament militar. A això s'hi sumava el descrèdit de la reina Isabel II pel seu suport als moderats i la difusió dels ideals democràtics i republicans entre la població.

El Pacte d'Ostende i l'alçament

L'agost de 1866, les forces de l'oposició van signar el **Pacte d'Ostende** a Bèlgica, amb l'objectiu de destronar la reina i convocar Corts constituents per sufragi universal masculí. Els signants incloïen:

- **Unionistes:** Liderats pel general **Serrano**, amb el suport del comandant **Topete** i **Cánovas del Castillo**.
- **Progressistes:** Encapçalats pel general **Juan Prim**, amb figures com **Práxedes Mateo Sagasta** i **Manuel Ruiz Zorrilla**.
- **Demòcrates:** Molts d'ells republicans, com **Emilio Castelar** i **Francisco Pi i Margall**.

El 18 de setembre de 1868, l'esquadra naval a Cadis, sota el comandament de Topete, va iniciar el pronunciament. Prim i Serrano es van unir als insurrectes i van publicar un manifest que acabava amb la proclama "¡Viva España con honra!". El moviment es va estendre ràpidament. La victòria de les forces de Serrano sobre l'exèrcit reial a la **batalla del Pont de l'Alcolea** (Còrdova) va ser decisiva. La reina Isabel II, que es trobava a Sant Sebastià, va fugir a França el 29 de setembre.

Les forces populars, organitzades en **Juntes revolucionàries**, van tenir un paper crucial en l'èxit de la revolució a les ciutats.

El Govern Provisional i la Constitució de 1869

Després del triomf de la revolució, es va formar un govern provisional presidit pel general **Serrano** com a regent i el general **Prim** com a president de govern. Aquest executiu, format per progressistes i unionistes, va dissoldre les Juntes i va desarmar la Milícia Nacional, demostrant que no pretenia una transformació social radical.

Es van aprovar decrets que garantien demandes populars com la llibertat d'impremta, reunió, associació i càtedra, i es va establir el sufragi universal masculí per a homes majors de 25 anys. Les eleccions a Corts constituents del gener de 1869 van donar lloc a la **Constitució de 1869**, considerada la primera constitució democràtica d'Espanya, que establia una monarquia democràtica com a forma de govern.

2. La monarquia democràtica d'Amadeu I (1871-1873)

La Cerca d'un Rei i l'Elecció d'Amadeu de Savoia

Amb una constitució monàrquica però sense rei, el general Prim va iniciar la recerca d'un candidat entre les dinasties europees. L'escollit va ser **Amadeu de Savoia**, de la casa reial italiana, qui va ser elegit per les Corts el novembre de 1870 amb 191 vots.

El seu regnat va començar amb un mal presagi: tres dies abans de la seva arribada a Cartagena, el seu principal valedor, el general Prim, va ser assassinat.

Els desafiaments del regnat: oposició i inestabilitat

El regnat d'Amadeu I va ser un intent de consolidar un règim parlamentari, però es va enfrontar a una oposició formidable i una inestabilitat constant:

- **Oposició dels Moderats:** Liderats per **Cánovas del Castillo**, consideraven il·legítima la nova dinastia i van començar a organitzar la restauració borbònica en la figura d'**Alfons**, fill d'Isabel II. Aquesta opció "alfonsina" va rebre el suport de l'Església i les elits econòmiques, descontentes amb mesures com l'abolició de l'esclavitud a Cuba o la regulació del treball infantil.
- **Guerra Carlina:** L'arribada d'un rei estranger va donar arguments als carlins per reiniciar la lluita armada el 1872, donant inici a la **Tercera Guerra Carlina** sota el pretendent Carles VII.
- **Guerra de Cuba:** La **Guerra dels Deu Anys** (1868-1878) continuava a Cuba, amb la negativa dels sectors econòmics amb interessos a l'illa a acceptar reformes com l'abolició de l'esclavitud.
- **Insurreccions republicanes:** Es van produir aixecaments de caràcter federalista que combinaven republicanisme amb les idees de l'obrerisme internacionalista (AIT).
- **Desintegració de la coalició de govern:** La coalició de progressistes, unionistes i demòcrates que donava suport al rei es va fragmentar. En només dos anys, hi va haver sis governs diferents i tres convocatòries d'eleccions.

L'Abdicació

Privat de suport polític i aclaparat pels problemes del país, **Amadeu I va presentar la seva renúncia al tron l'11 de febrer de 1873** i va abandonar Espanya.

3. La Primera República Espanyola (1873-1874)

Proclamació i Presidents

Davant el buit de poder, les Corts van proclamar la República l'11 de febrer de 1873 per una àmplia majoria (258 vots a favor i 32 en contra). El seu primer president va ser el republicà federal **Estanislau Figueras**. La República va ser rebuda amb entusiasme per les classes populars urbanes, però des del principi es va enfrontar a la divisió interna dels republicans i a l'esclat de moviments insurreccionals.

El breu període republicà va tenir quatre presidents:

1. **Estanislau Figueras**: Va intentar contenir el radicalisme popular i respectar la legalitat.
2. **Francesc Pi i Margall**: Va succeir Figueras després de la proclamació de la República Democràtica Federal el 7 de juny de 1873. Va intentar construir un sistema federal "des de dalt", però es va veure desbordat per la insurrecció cantonalista i va dimitir en negar-se a reprimir-la per les armes.
3. **Nicolás Salmerón**: Va adoptar una línia més conservadora i va utilitzar l'exèrcit per sufocar el cantonalisme. Va dimitir el 7 de setembre perquè es considerava moralment incapaç de signar les penes de mort imposades als cantonalistes.
4. **Emilio Castelar**: Republicà unitari i conservador, va obtenir plens poders de les Corts per governar de manera autoritària, buscant restablir l'ordre amb el suport de l'exèrcit.

El Projecte de Constitució Federal de 1873

Durant la presidència de Pi i Margall es va presentar un projecte de Constitució que mai no va arribar a ser aprovat. Els seus trets més destacats eren:

- **Estructura Federal de l'Estat**: Establia que la nació espanyola estava integrada per **disset Estats**, incloent-hi Cuba.
- **Distribució del poder**: El poder emanava de tres nivells: municipis, Estats regionals i l'Estat federal.
- **Drets i Llibertats**: Seguia la línia de la Constitució de 1869, reconeixent àmplies llibertats i afegint una legislació social avançada (abolició de les quintes, regulació del treball infantil, etc.).

4. Els grans conflictes del període

La Primera República va haver de fer front a múltiples crisis simultànies que van impedir la seva consolidació.

La insurrecció cantonalista (Juliol 1873)

Va ser un moviment complex que barrejava l'aspiració a un federalisme radical "des de baix" amb la revolució social inspirada per l'anarquisme de la Primera Internacional (AIT).

- **Característiques**: Els cantons es proclamaven Estats sobirans independents i no reconeixien l'autoritat del govern central. El moviment es va estendre per Andalusia i el Llevant, amb epicentres com **Cartagena, Sevilla, València i Alcoi**.
- **Protagonistes**: Era un moviment principalment petitburgès, format per artesans, petits comerciants, intel·lectuals i assalariats, dirigits pels republicans federals "intransigents".
- **Casos destacats**:

- **Alcoi:** L'anomenada "**Revolució del Petrolí**" va ser un aixecament anarcosindicalista que va acabar amb l'assassinat de l'alcalde. Va ser l'únic cas clarament lligat a l'internacionalisme obrer.

- **Cartagena:** Va ser el cantó més important i durador. Els insurrectes van controlar la base naval i la flota, resistint fins al gener de 1874.

- **Repressió:** El president Salmerón va encarregar als generals **Pavía** i **Martínez Campos** la repressió militar del moviment. Aquesta acció va retornar el poder i el protagonisme a l'exèrcit.

La Tercera Guerra Carlina (1872-1876)

La inestabilitat del Sexenni va enfortir el carlisme.

- **Expansió:** La rebel·lió va començar al País Basc i Navarra, estenent-se a zones de Catalunya, el País Valencià i Aragó. Els carlins van arribar a controlar amplis territoris rurals i a articular un embrió d'Estat propi amb capital a **Estella** (Navarra).

- **Fi del conflicte:** La restauració d'Alfons XII va restar suports conservadors al carlisme. Una ofensiva de l'exèrcit liberal durant 1875 i 1876 va derrotar definitivament les tropes carlines. La principal conseqüència va ser l'**abolició del règim foral basc i navarrès**.

La Guerra dels Deu Anys a Cuba (1868-1878)

La revolució a Espanya va coincidir amb l'inici de la primera guerra d'independència cubana.

- **Inici:** Va començar amb el "**Crit de Yara**" del terratinent crioll Carlos Manuel de Céspedes el 10 d'octubre de 1868.

- **Reivindicacions:** El manifest independentista demanava la fi del sistema fiscal abusiu, el lliure comerç, l'abolició de l'esclavitud i l'autogovern.

- **Oposició:** El "partit peninsular", format per grans propietaris i burgesos espanyols i criolls, es va oposar a qualsevol reforma, especialment a l'abolició de l'esclavitud. Aquest grup va finançar el cop de Martínez Campos contra la República.

5. La Fi del Sexenni i la Restauració Borbònica

El Cop d'Estat del General Pavía

Quan les Corts es van reunir el **3 de gener de 1874** per votar una moció de censura contra el govern autoritari de Castelar, el general **Pavía**, capità general de Castella, va irrompre al Congrés amb la Guàrdia Civil i va dissoldre les Corts per la força, posant fi a la Primera República.

El govern de Serrano i el pronunciament de Martínez Campos

Després del cop, el poder va ser entregat al general **Serrano**, qui va intentar establir una república conservadora i presidencialista. Tanmateix, durant 1874, els sectors conservadors ja preparaven activament la tornada dels Borbons.

Finalment, el **29 de desembre de 1874**, el general **Arsenio Martínez Campos** va liderar un pronunciament a Sagunt, proclamant rei d'Espanya el príncep **Alfons XII**. Aquesta acció va trobar poca resistència i va marcar l'inici del període de la Restauració. El programa de la nova monarquia es va sintetitzar en el **Manifest de Sandhurst**, redactat per Cánovas del Castillo, que prometia un règim conservador, catòlic i liberal, orientat a restablir l'ordre social i l'estabilitat política.

6. La Política econòmica del període

El govern provisional va intentar reorientar l'economia espanyola cap al **lliurecanvisme** i l'obertura al capital estranger.

- **Reformes de Laureà Figuerola:** El Ministre d'Hisenda va suprimir l'impost dels **consums** (tot i que va ser restablert a nivell local el 1870), va introduir una contribució personal directa sobre la renda i va establir la **pesseta** com a unitat monetària.
- **Llei de Mines de 1871:** Coneguda com la "desamortització del subsòl", va permetre la venda o concessió de jaciments miners a companyies privades, principalment estrangeres, per obtenir ingressos per fer front al deute públic.
- **Llei de bases aranzelàries de 1869:** Va implantar una política lliurecanvista, posant fi a la tradició proteccionista. Aquesta mesura va generar una forta oposició dels industrials cotoners catalans i els productors de cereals castellans.

7. El Sexenni Democràtic a les Illes Balears

- **Adhesió a la Revolució:** Les Balears no es van unir a la revolució fins a l'1 d'octubre de 1868. La població va secundar el moviment, destruint símbols de la monarquia isabelina. Es van formar Junes Provisionals a Palma, Maó i Ciutadella, que van aplicar mesures com el sufragi universal i l'abolició de les quintes i els consums.
- **Paisatge polític:** Fins al 1873, l'ala més radical dels progressistes va controlar la diputació provincial. El **Partit Republicà Federal**, de base urbana i anticlerical, va obtenir la majoria a l'Ajuntament de Palma però no va arrelar a les zones rurals.
- **Debat federal:** Els republicans balears, connectats amb els catalans a través del **Pacte de Tortosa** (1869), van debatre sobre l'estructura territorial d'una futura república federal. Es discutia si les Illes Balears havien de formar un Estat propi o unir-se a un Estat peninsular (com un Estat Valencià-Balear). Van sorgir tensions internes, especialment des de Menorca, que es resistia a caure sota un possible centralisme mallorquí.